

KAFDAĞI

Cilt:7, Sayı:2, Aralık 2022, 160-184
DOI: 10.51469/kafdagi.1223896

Gönderim Tarihi: 24.12.2022

Kabul Tarihi:31.12.2022

VİLÂYET SALNÂMELERİNE GÖRE MENTEŞE MAÂRİF KOMİSYONLARI

Current Problems and Solutions in Basic Education Mentese Education Commissions According to Provincial Yearbooks

Yaşam KARAÇAY ÇELİK

Dr. Ar. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
yasamkaracay48@artvin.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-3637-8211.

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Osmanlı Devleti'nde modernleşme ile birlikte eğitim alanında birtakım değişikliklere gidilmiş ve bu doğrultuda çeşitli teşkilatlanmalar meydana gelmiştir. Maârif-i Umumiye Nezareti'nin kurulması ile eğitim kurumları -askeri mektepler dışındaki- nezarete bağlanarak eğitim kurumları için belli bir düzen ve sistem oluşturulmaya çalışıldı. Eğitim işlerinin düzenlenmesi ve eğitim kurumlarının iyileştirilmesi amacıyla yapılan düzenlemeler öncelikle İstanbul'da uygulamaya geçirilmiş zamanla vilâyetlerde ve vilâyetlere bağlı sancaklarda uygulanmıştır. Vilâyet merkezlerinde eğitim işlerinin düzenlenmesi için Maârif Meclisleri oluşturularak maarif meclisi kurulamayan sancak ve kazalarda maarif işlerinin düzenlenmesi için maarif komisyonları kurulmuştur. Sancak ve kaza merkezlerinde kurulan bir eğitim teşkilatı olan Maarif komisyonları, üyelik yapıları bakımından vilâyet merkezlerindeki maârif meclislerine benzetilmektedir. Osmanlı Devleti tarafından merkezde başlatılan ve sonrasında taşrada uygulamaya konulan yenilik hareketleri neticesinde Menteşe'de de Maarif komisyonları oluşturularak eğitim alanında sistematikleşmeye gidilmiştir

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, eğitim, maârif komisyonu, Menteşe, Muğla.

Abstract

Along with the modernization in the Ottoman Empire, some changes were made in the field of education and various organizations were formed in this direction. With the establishment of the Ministry of Education, a certain order and system was tried to be established for educational institutions by connecting educational institutions - other than military schools - to the ministry. Arrangements made for the purpose of arranging educational affairs and improving educational institutions were first implemented in Istanbul, and over time they were implemented in the provinces and

sanjaks of the provinces. Educational Assemblies were formed to organize educational affairs in the provincial centers, and educational commissions were established for the regulation of educational affairs in the sanjaks and districts where no educational council could be established. Educational commissions, which are an educational organization established in the sanjak and district centers, are similar to the education councils in the provincial centers in terms of their membership structures. As a result of the innovation movements initiated by the Ottoman Empire in the center and then put into practice in the provinces, education commissions were established in Mentese and systematization was carried out in the field of education.

Keywords: *Ottoman, education, education commission, Mentese, Mugla.*

Giriş

Tanzimat döneminden önce Osmanlı Devleti'nde eğitim kurumları; masrafları vakıflar tarafından karşılanan, halka temel eğitim vermeyi amaçlayan sıbyan mektepleri ve medreseler ile; giderleri devlet tarafından karşılanıp askeri ve teknik eleman yetiştirmeyi hedefleyen mühendislik, tıp ve askeri kurumlar şeklinde sınıflandırılmıştı. (İhsanoğlu, 1992: 370). Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren işlevini koruyan eğitim kurumları XVI.yüzyıldan itibaren değişen dünya şartlarına ayak uyduramamış ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır (Koçer, 1991, 1).

Avrupa'da hemen her alanda yeni keşifler ve gelişmeler yaşanıp; güçlü devletler ortaya çıkarken; Osmanlı Devleti durumdan tamamen uzak kalmadı. Osmanlı da yenileşme adına bazı adımlar atılması gerektiğine inanan padişah ve devlet adamları mevcuttu ancak bu kişiler devrin problemlerini çözebilecek yeterli bilgiye sahip değildi (Doğan, 1997, s. 424-425).

Osmanlıda Batılılaşmanın etkisi ile modern eğitim anlayışında yeni bir bakış açısı ortaya çıktı. Bu yeni anlayış ile eğitim kurumlarında değişim ve dönüşüm süreci başlamış; ancak bu süreç Osmanlı Devleti kurumlarında düzenli bir şekilde gerçekleşmemiştir. Osmanlı, batı ile olan ilişkilerini artırdıkça kendi kurumlarının yetersizliğinin farkına vararak batı kurumlarını kendisine model olarak görmeye başladı. Ancak ıslahat hareketlerini savunan kitlenin yenileşme sürecinde hem bakış açılarının hem de imkânlarının sınırlı olması gelişim sürecinin oldukça yavaş işlemesine neden olmuştur (Tekeli ve İlkin, 1993, s. 54).

Vilâyet Maârif Meclisleri ve Taşra Maârif Komisyonları

1839 Tanzimat Fermanı'nda eğitim ile ilgili maddeler yer almamış; ancak Tanzimat dönemi Türkiye'de "maârif" adı altında eğitimin çağdaş bir çizgide yol alması açısından önemli bir dönem olmuştur (Sakaoğlu, 2003, 71). Tanzimat Fermanı'nda planlanan yeniliklerin gerçekleşmesi; ülkede yeterli sayıda aydın ve memur kadrosunun varlığına bağlı olduğu için bu kadronun ortaya çıkmasının modern bir eğitim sisteminin kurulmasıyla mümkün olacağı düşünüldü (Karal, 1983, s. 168).

Tanzimat'ın ilanından 1869'a kadar ihtiyaç duyulan okullar açılmış; ancak okulların bağlı olduğu herhangi bir sistem oluşturulmadığından Maârif örgütü; Mekâtib-i Umumiye Nezareti ve Meclis-i Umur-ı Nafia tarafından idare edildi (Antel, 1940, s. 16-17).

Sultan Abdülmecit 1845 senesinde yayınladığı Hatt-ı Hümayûnda halkın cehaletten kurtarılmasını sağlamak adına din eğitiminin yanında dünyevî ihtiyaçlara yönelik derslerin de müfredata eklenerek ülkenin uygun olan her yerinde okullar açılmasını istemiştir. Sultan Abdülmecit eğitim konusunda ilk kez ortaya konan eğitim prensibi şeklindeki düşüncelerini vekillere günümüz Türkçesi ile şu ifadelerle açıklamıştır (Akyüz, 1999, s. 159-160)

"En önemli ideal ve amacımız olan ülkenin ve halkın mamuriyetini sağlamak için ne türlü tedbirler gerekli ise bir an önce alınıp uygulansın... ve tüm vekillerin ortak görüşleri ile mesele düşünölsün. Böyle bir amacın gerçekleşmesi, din ve dünya işlerinde halkın bilgisizliğinin giderilmesine bağlıdır. İlimlerin ve fenlerin kaynağı ve sanayinin meydana çıktığı yer olan gerekli okulların icadı ve yapılması, benim için işlerin en önemlisidir (akdem-i umur). Bu nedenle ülkenin uygun yerlerinde gerekli okullar açılarak halkın eğitilmesi çaresine bakılsın."

Sultan Abdülmecit'in isteğı üzerine "Meclis-i Vala" eğitim programı üzerinde çalışmalar yaparak, 13 Mart 1845'te "Meclis-i Maârif-i Muvakkat" Meclis-i Vala'ya bağlı bir komisyon olarak kurulmuştur (Bilim, 2002, s. 152-155).

1845'te maârif işleriyle uğraşmak için oluşturulan Meclis-i Maârif-i Muvakkat azasının büyük bir kısmı medreseden ve Bab-ı Ali'den yetişme insanlardan oluşmuştur. 1869 Maârif-i Umumiye Nizâmnamesi, maârif işlerini dini makamların etkisinden kurtarmak ve dünyevîleştirmek amacıyla, Avrupa'da olduğu gibi genel maârif idaresi ile ilgili esasları belirlemiştir (Antel, 1940, s. 16-17).

Tanzimat Dönemi'nde taşrada eğitim alanında herhangi bir yenilik yapılmamasındaki en önemli etken eğitim alanında idarî bir teşkilatlanmanın bulunmamasıdır. Bu anlamda yapılan ilk çalışma 1872'de Tuna ve Bağdat vilâyetlerinde gerçekleşmiştir. 1875'te Meclis-i Maârif ve şubelerinin oluşturularak bu oluşumların vazifeleriyle ilgili de bir talimatname yayınlanmıştır (Cevad, 2001, s. 122-123).

Maârif-i Umumiye Nizâmname'si ile oluşturulan, İstanbul'daki Meclis-i Kebir-i Maârif'in şubeleri olmak üzere, vilayetlerde birer Meclis-i Maârif kurularak burada ki mektepler Maârif Nezareti'nin yetkisine verildi. Ancak nezaret herbir mekteple ayrı ayrı ilgilenememiş, daha çok genel ve kanuni işlerle meşgul olmuştur. O dönemde Merkez ve taşra arasında hissedilen farklılığı ortadan kaldırmak ve bütünlük sağlamak amacıyla vilâyetlerde yavaş yavaş maârif müdürlükleri, meclisleri ve müfettişlikleri ortaya çıkmaya başladı (Erdoğan, 1996, s. 221).

1869 Maârif Nizâmname'si'nde vilâyet maârif müdürlükleriyle meclis-i maâriflerin iç içe olma prensibi kabul edilirken taşra maârif idareleri Türk ve Müslümanlardan, meclis-i maârifler ise müslim ve gayrimüslimlerden oluşturuldu (Erdoğan, 1996, s. 222).

Maârif müdürünün başkanlığında görev yapan Vilâyet maârif meclislerinin görevi Maârif Nezareti'nden alacağı emirleri ve talimat ahkâmını uygulamak, hazineden ayrılan para ile ahalden alınacak hasılatın muhafazasını temin etmek, mekteplerin teftiş ve ıslahı ile ilgilenmek ve her sene vilâyette maârifle ilgili yapılması gerekli olan işleri Maârif Nezareti'ne bildirmek olarak ifade edilmiştir (Antel, 1940, s. 16-17).

Vilâyet merkezlerinde oluşturulan Maârif Meclisi, biri müslüman diğeri gayrimüslim olan iki muavin, ikisi müslüman ikisi gayrimüslim olmak üzere dört muhakkik yani denetçi, bir muhâsib, bir kâtib ve bir sandık emininin yer aldığı üyelerden meydana gelmiştir (Cevad, 2001: 448). Maârif meclisi üyeleri arasında sayıları en az dört, en fazla 10 olan, maaşsız çalışacak Müslüman ve gayrimüslim azâlar vilâyet idarelerince yerel eşraftan (mahallî erkânından olmak üzere) seçilerek, Maârif Nezâreti'ne sunularak nezâretin onayı alındıktan sonra göreve başlamıştır. Azâlar dışındaki Maârif meclisinin diğeri üyeleri, yani maârif müdürü, başkan yardımcıları, müfettişler, sancaklardaki denetçiler, muhasebeci ve kasadar düzenli maaşa bağlanmıştır. Maârif meclislerinin iki çeşit üyeden; yani düzenli maaş alan devlet memurlarıyla eşraftan seçilen azâlardan oluşmasında, Maârif Nezâreti'nin maârif meclisleri üzerinde etkinliğini korumak ve vilâyet okulları üzerinde daha etkili bir idare sistemi kurmak

amacıyla atanmış memurlarla, yerel temsilciler arasında belli bir denge sağlamaya çalışma düşüncesi etkili olmuştur (Somel, 2010, s. 126-127).

Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nin vilâyetlerdeki başlıca teşkilâtı olan maârif meclislerinin sorumlulukları, nezâretin aldığı karar ve emirlerin yerel düzeyde yürürlüğe konması ve Maârif-i Umûmiye Nizâmnâmesi hükümlerinin gerçekleştirilmesi gibi konuları kapsamaktadır (Somel, 2010, s. 127).

Maârif Meclisinin Görevleri (Kodaman, 1991, s. 47)

1-Sorumlu oldukları bölgenin her türlü maârif işleriyle ilgilenmek.

2-Sıbyan-İbtidâi okullarının ıslâhına ve çoğaltılmasına dikkat etmek.

3-Öğretmenlerin tayin ve teftişiyle uğraşmak.

4-Maârif gelirlerini arttırmanın yollarını araştırmak.

5-Sancak ve kazâ maârif komisyonları tarafından altı ayda bir maârif gelir ve giderlerini gösteren raporun maârif müdürlerine gönderilmesi.

6-İmtihanları yapmak

7-Diplomaları vermek

Bu meclisler, merkezden gelen emirlerin ilgili makamlara ulaşmasını sağlayarak okullardaki her türlü talep ve problemin merkeze bildirilmesi ile merkez ve taşra arasındaki bağlantının gerçekleşmesinde köprü vazifesi görmüştür (Haydaroğlu, 1990, s. 27).

Taşrada, yani vilâyetlerde maârif idarelerinin gelişmesinde, maârif meclislerinin kurulmasından sonraki adım *maârif komisyonları* ya da *maârif encümenlerinin* kurulması oldu. Sancak ve kazâ merkezlerinde bulunan Maârif komisyonları üyelik yapıları açısından vilâyet merkezlerindeki maârif meclislerine benzemektedir. Maârif komisyonları başlıca iki kategoriyi bünyesinde bulunduran azâlardan meydana gelmiştir. Birinci kategoride müftü (genellikle maârif meclisi ya da encümeni başkanı), nâib, mal müdürü, tahrirât kâtibi gibi yerel devlet memurları bulunurken; ikinci kategoride ise ağalar, hacılar, zâdeler ya da şeyler gibi yerel eşraftan olan kimseler yer almıştır. Pek çok kazâda maârif komisyonlarının azâlarının; müftü, nâib, mal müdürü, tahrirât kâtibi gibi devlet memurlarından oluşması ve bu kimselerin İstanbul'da bağlı buldukları nezaretler tarafından atamalarının yapılması, söz konusu kazâlarda yerel katılımın sınırlı olduğunu göstermektedir (Somel, 2010, s. 137).

Maârif meclisi kurulamayan sancak ve kazâlarda maârif işlerinin

maârif komisyonları aracılığıyla yürütülmekteydi. Sancaklarda mutasarrıflar, kazalarda kaymakamlar maârif komisyonu başkanı iken, idadî ve rüşdiye müdürleri ya da öğretmenlerden birisi komisyonların doğal üyesi olarak kabul edilmişti (Kodaman, 1991, s. 47).

Kazalardaki maârif komisyonlarının kaza idareleriyle ve yerel idare meclisleriyle yakın iş birliği içinde çalıştığı yerlerde daha fazla yerel mali kaynak sağlanmıştır. Maârif meclisleri ve komisyonlarının yerel okullara tahsis edilecek mali kaynak bulmak konusunda gösterdikleri gayret, eğitimin yaygınlaşmasına hizmet eden en önemli faktörlerden biri olmuştur (Somel, 2010, s. 141).

Menteşe Sancağı Maârif Komisyonları

8 Kasım 1864 tarihinde yürürlüğe giren “Tuna Vilâyet Nizâmnâmesi” ile taşra yönetimi yeniden düzenlenmiştir. Ülke vilâyet, livâ (sancak), kaza ve karye (köy) olmak üzere yeni idarî birimlere ayrılmıştır (Çadırcı, 1989, 250). 1864 Vilâyet Nizâmnâmesi ile yeni bir idarî yapılanmanın yanısıra, Vilâyet İdare Meclisleri ile Vilâyet Umum Meclisleri de kurulmuştur. 1871 Vilâyet Nizâmnâmesi ile kaza ile köy arasında veya birkaç köyün birleşmesinden oluşan ve nâhiye adı verilen bir birim ortaya çıkmıştır (Çadırcı, 1985, 223). Ayrıca yönetim, yargı ve maliye işleriyle doğrudan doğruya uğraşan meclisler kurularak vilâyetin idarî yapısı içerisinde kurulan meclislerin yanı sıra seçilmiş üyelerden oluşan ve Maârif komisyonunun da yer aldığı bazı kurullara yer verildi (Câvid, 2010, s. 4).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Mentеше, Aydın Vilâyetine bağlı bir sancak konumundadır. Dolayısıyla, Maârif komisyonları ile ilgili veriler Aydın Vilâyet Sâlnâmeleri’nde¹ yer almaktadır. Günümüzdeki adı Muğla olan Mentеше Sancağı Maârif komisyonu ile ilgili bilgilere ilk olarak 1883 tarihli Aydın Vilâyet Sâlnâmeleri’nde yer verilmiştir.

Tablo 1.1-1883 Tarihli Mentеше Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

¹ H. 1296(M.1879)- 1326(M.1908) yılları arasında toplam yirmi beş adet yayınlanan Aydın Vilâyet Sâlnâmeleri, I. ve II. Meşrutiyet dönemlerini kapsamaktadır. Aydın Vilâyet Sâlnâmeleri İzmir, Aydın, Denizli, Manisa ve Muğla gibi şehirlerin ayrıntılı bilgisini sunmaktadır. Bu sâlnâmelerin incelenmesiyle vilâyet ve vilâyete bağlı yerler hakkında ilgili döneme ait kapsamlı veriler ortaya koymak mümkündür. Bknz. İbrahim Câvid, *a.g.e.*, s.5.

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Marmaris Kazası		Bodrum Kazası	
Reis	Mustafa Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Ziya Efendi	Aza	Mehmet Efendi	Aza	Çağrı Efendi	Aza	Mehmet Efendi
Aza	Ali Efendi	Aza	Ali Efendi	Aza	Hasan Ağa	Aza	Ali Efendi
Aza	Veli Efendi	Aza	Halil Efendi	Aza	Mustafa Ağa	Aza	Halil Efendi
Aza	Şerif Efendi	Aza	Hacı Ali Ağa	Aza	Katib ve Sandık Emini Mehmet Efendi	Aza	Hacı Ali Ağa
Aza	Hafız Hüseyin Efendi	Aza	Şerif Efendi			Aza	Şerif Efendi

(A.V.S., H.1300-1301/ M.1883: 216)

1883 tarihli sâlnâme de Menteşe Sancağı'na ait Merkez Kaza, Milas, Bodrum ve Marmaris kazalarında Maârif komisyonu kurulmuş; komisyon Merkez Kaza, Bodrum ve Milas'ta altı, Marmaris Kazası'nda ise beş üyeden oluşmuştur.

Tablo 1.2-1884 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Ziya Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Şakir Efendi	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Veli Efendi	Aza	Hacı Ahmet Efendi	Aza	Ahmet Ağa	Aza	Cafer Efendi
Aza	Şerif	Aza	İsmail	Aza	Nikola	Aza	Hasan Ağa

	Efendi		Efendi		Efendi		
Aza	Ali Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Hristo Efendi	Aza	Mehmet Efendi
Aza	Hafız Hüseyin Efendi	Aza	Aziz Efendi	Aza	Muallim-i Evvel Hasan Efendi	Aza	Katib ve Sandık Emni Mehmet Efendi

(A.V.S., H.1301-1302/ M.1884: 217)

1884 tarihli salnâmede, maârif komisyonu 1883'te olduğu gibi Merkez Kaza, Milas, Bodrum ve Marmaris'te oluşturulmuş, bu kez komisyon üye sayısı tüm kazalarda altıdır. Bodrum Kazası'nda Nikola ve Hristo isimlerinde iki gayrimüslim üyenin yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 1.3-1885 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Müftü Efendi	Reis	Hacı İsmail Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Naib Efendi	Aza	İsmail Efendi	Aza	Naib Efendi	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Veli Efendi	Aza	İzzet Efendi	Aza	Ali Efendi	Aza	Cafer Efendi
Aza	Mustafa Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Hacı Ali Ağa	Aza	Hasan Ağa
Aza	Abdürrahim Efendi	Aza	Hacı Ahmet Ağa	Aza	Mehmet Efendi	Aza	Mehmet Efendi
		Aza	Mustafa Efendi	Aza	Ahmet Ağa	Aza	Katib ve Sandık Emni Mehmet Efendi

				Aza	Mahmut Efendi		
				Aza	Katib Rıza Efendi		

(A.V.S., H.1302-1303/ M.1885: 194)

1885 tarihli salnâmede, 1884 yılına kıyasla, Menteşe Merkez Kazası Maârif komisyonunda yer alan kişilerde, Reis Müftü Efendi ve Aza Veli Efendi dışında, değişiklik meydana gelmezken, Milas Kazası Maârif komisyonunda komisyon reisi dışında diğer üyelerde herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır. Bodrum Kazası'nda bulunan Maârif komisyonu Reis Müftü Efendi ve Aza Ahmet Ağa dışında tamamen değişirken, Marmaris Kazası Maârif komisyonu Aza Hasan Ağa'nın komisyondan ayrılması dışında aynı isimlerden oluşmuştur.

Tablo 1.4-1886 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Ziyaeddin Efendi	Aza	İsmail Efendi	Aza	Mehmet Ali Efendi	Aza	Hasan Ağa
Aza	Veli Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Ali Ağa	Aza	Cafer Efendi
Aza	Şerif Efendi	Aza	İzzet Ağa	Aza	Halil Efendi	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Ali Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Şerif Efendi		
Aza	Hasan Efendi	Aza	Hacı Ahmet Ağa				

(A.V.S., H.1303-1304/ M.1886: 160)

1886 senesinde bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında Maârif komisyonunun bulunduğu kazalar değişmemiştir. Milas Kazası dışındaki tüm kazalarda komisyon reisi görevini aynı kişi yerine getirmiştir. 1885

yılına göre Milas Kazası'nın komisyon üyeleri sayısında herhangi bir değişiklik yaşanmazken; Merkez Kazada üye sayısı artarken Bodrum ve Marmaris kazalarında ise üye sayısında azalma meydana gelmiştir.

Tablo 1.5-1887 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Sadık Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Mehmet Ali Ağa	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Ali Efendi	Aza	İzzet Efendi	Aza	Ahmet Ağa	Aza	Cafer Efendi
Aza	Abdürrahim Efendi	Aza	Hüsameddin Efendi	Aza	Halil Ağa	Aza	Hasan Ağa
Aza	Mehmet Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Şerif Ağa		
Aza	Veli Efendi	Aza	Emin Efendi				
Katib	Mustafa Efendi						

(A.V.S., H.1304-1305/ M.1887: 165)

1887 senesinde, Marmaris Kazası'nda bulunan Maârif komisyonu üyeleri, 1886 ile karşılaştırıldığında, aynı kişilerden oluşmuştur. Diğer üç kazada ise reis Müftü Efendi dışındaki bazı üyelere değişiklik meydana gelmiştir.

Tablo 1.6-1888 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Naib Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Mehmet Ali Ağa	Aza	Mustafa Ağa

Aza	Tahrirat Müdürü Sadık Efendi	Aza	İzzet Efendi	Aza	Şerif Ağa	Aza	Cafer Efendi
Aza	Abdürrahim Efendi	Aza	Hüsameddin Efendi	Aza	Halil Ağa	Aza	Hasan Ağa
Aza	Mehmet Efendi						
Aza	Veli Efendi						
Aza	Mustafa Efendi						

(A.V.S., H.1305-1306/ M.1888: 298)

1888 senesinde Marmaris Kazası Maârif komisyonu dışındaki diğer kazaların Maârif komisyonlarında değişiklikler yaşanmış, Merkez Kaza'da komisyon reisi olarak Naib Efendi görev yaparken; Milas ve Bodrum kazalarında komisyon üye sayısında azalma meydana gelmiştir.

Tablo 1.7-1889 Tarihli Mentеше Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmais Kazası	
Reis	Naib Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Mehmet Ali Efendi	Aza	Hasan Ağa
Aza	Tahrirat Müdürü Sadık Efendi	Aza	İzzet Efendi	Aza	Halil Ağa	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Abdürrahim Efendi	Aza	Hüsameddin Efendi	Aza	Şerif Ağa	Aza	Cafer Ağa
Aza	Mehmet Efendi						
Aza	Veli Efendi						

Katib	Ali Efendi						
--------------	------------	--	--	--	--	--	--

(A.V.S., H.1306-1307/ M.1889: 324)

1889 senesinde Merkez Kaza Maârif komisyonundaki bir üyenin değişmesi dışında diğer üç kazada herhangi bir değişiklik meydana gelmemiş ve aynı üyeler görevlerini sürdürmeye devam etmiştir.

Tablo 1.8-1890 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Naib Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Hamid Efendi	Aza	Mehmet Ali Ağa	Aza	Hasan Ağa
Aza	Tahrirat Müdürü Sadık Efendi	Aza	İzzet Efendi	Aza	Halil Ağa	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Abdürrahim Efendi	Aza	Hüsameddin Efendi	Aza	Şerif Ağa	Aza	Cafer Efendi
Aza	Mehmet Efendi						
Aza	Veli Efendi						
Aza	Mustafa Efendi						
Katib	Ali Efendi						

(A.V.S., H.1307-1308/ M.1890: 345)

1890 senesinde Milas, Bodrum ve Marmaris kazalarında bulunan Maârif komisyonlarında üye sayılarında, 1889 yılına göre, bir değişiklik yaşanmazken; Merkez Kaza'da Aza Mustafa Efendi'nin komisyona katılmasıyla yedi olan üye sayısı sekize yükselmiştir.

Tablo 1.9-1891 Tarihli Mentеше Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Naib Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Mehmet Ağa	Aza	Hasan Ağa
Aza	Tahrirat Müdürü Bey	Aza	İzzet Efendi	Aza	Halil Ağa	Aza	Mustafa Ağa
Aza	Nüfus Memuru Efendi	Aza	Hüsameddin Efendi	Aza	Şerif Ağa	Aza	Cafer Efendi
Aza	Saatçi Veli Efendi	Aza	Rıfat Ağa	Aza	Ali Ağa		
Aza	Hacı Şerif Ağa	Aza	İbrahim Efendi				
Aza	Ceza Reisi Efendi	Aza	Emin Efendi				
Aza	Ali Efendi	Aza	Yako Efendi				

(A.V.S., H.1308-1309/ M.1891: 187)

1891 senesine ait sâlnâmede Maârif komisyonunun bulunduğu kazalarda değişiklik meydana gelmemiştir. Merkez Kaza, Bodrum, Milas ve Marmaris² kazalarında kurulan Maârif komisyonları incelendiğinde; Merkez Kaza ve Marmaris Kaza'sı Maârif komisyonu üye sayısında değişiklik meydana gelmemiş; ancak Merkez kazada Nüfus Memuru ve Ceza Reisi aza

² Marmaris Kazası Maârif komisyonu üyelerinden Cafer Ağa; ilk olarak Mekteb-i idadî daha sonra Mekteb-i Fünûn-u Harbiye'den mezun olarak, Erkan-ı Harbiye Yüzbaşılığıyla dördüncü ordunun merkezi olan Erzurum'a gönderilmiştir. Erzurum'da bir süre görev yaptıktan sonra İstanbul'a tayin olarak, Kolağalık rütbesini almaya hakkazanmıştır. Bknz. A.V.S., H.1308/M.1891, s.182.

sıfatıyla komisyonda yer almıştır. Bodrum ve Milas kazalarında komisyon üye sayısında artış yaşanırken; ayrıca Milas Kazası Maârif komisyonunda Yako isimli bir gayrimüslim aza görev almıştır.

Tablo 1.10-1893 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası	
Reis	Naib Bey	Reis	Galib Bey
Aza	Müftü Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Tahrirat Müdürü Sadık Bey	Aza	Emin Efendi
Aza	Ceza Reisi Hasan Efendi	Aza	Bahaddin Efendi
Aza	Nüfus Memuru Mehmet Efendi	Aza	Rıfat Efendi
Aza	Saatçi Veli Efendi		
Aza	Hacı Şerif Ağa		

(A.V.S., H.1310-1311/ M.1893: 190)

Tablo 1.11-1894 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Milas Kazası	
Reis	Naib Efendi	Reis	Galip Bey
Aza	Müftü Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Tahrirat Müdürü Sadık Bey	Aza	Emin Efendi
Aza	Ceza Reisi (Münhal)	Aza	Bahaddin Efendi
Aza	Nüfus Memuru Mehmet Efendi	Aza	Rıfat Efendi
Aza	Saatçi Veli Efendi		
Aza	Hacı Şerif Ağa		

(A.V.S., H.1311-1312/ M.1894: 257)

1893 ve 1894 yılına gelindiğinde ise Mâarif komisyonlarının bulunduğu kaza sayısında azalmalar meydana gelirken; söz konusu yıllara ait salnâmelerde yalnızca Merkez Kaza ve Milas kazası hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. 1893 ve 1894'te iki kazada da komisyon üyelerinde bir değişiklik yaşanmamış, iki yılda da aynı kişiler görev almıştır.

Tablo 1.12-1895 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Milas Kazası	
Reis	Naib Bey	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Tahrirat Müdürü Süleyman Bey	Aza	Hacı Mollazade Hüseyin Ağa	Aza	Emin Efendi
Aza	Nüfus Memuru Mehmet Efendi	Aza	Meisli Hüseyin Kapudan	Aza	Hacı Mustafa Efendi
Aza	Saatçi Veli Efendi	Aza	Hatipoğlu Mustafa Efendi	Aza	Yusuf Sabri Efendi
Aza	Hacı Şerif Ağa	Aza	Sarı Ağazade Ali Efendi		
Aza	Ceza Reisi (Münhal)				

(A.V.S., H.1312-1313/ M.1895: 300)

Tablo 1.13-1896 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Milas Kazası	
Reis	Naib Bey	Reis	Müftü Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Tahrirat Müdürü Süleyman Bey	Aza	Hacı Mollazade Hüseyin Ağa	Aza	Emin Efendi
Aza	Nüfus Memuru Mehmet Efendi	Aza	Meisli Hüseyin Kapudan	Aza	Hacı Mustafa Efendi
Aza	Saatçi Veli Efendi	Aza	Hatipoğlu Mustafa Efendi	Aza	Yusuf Sabri Efendi
Aza	Hacı Yusuf Ağa	Aza	Sarı Ağazade Ali Efendi		

(A.V.S., H.1313-1314/ M.1896: 467)

1895 ve 1896 senelerinde Maârif komisyonunun bulunduğu kaza sayısı tekrar üçe yükselmiştir. Söz konusu yıllarda Bodrum ve Milas kazaları Maârif komisyonu üyeleri aynı kişilerden oluşurken; Merkez Kazası'ndaki komisyon üyelerinde 1896 senesinde, 1895'e göre, değişiklik meydana gelmiştir.

Tablo 1.14-1897 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Köyceğiz Kazası	
Reis	Hakim Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Naib Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Hacı Mustafa Efendi
Aza	Tahrirat Müdürü Süleyman Bey	Aza	Hüseyin Ağa	Aza	Hacı Mehmet Bey
Aza	Hacı Cemal Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Mehmet Ağa
Aza	Hacı Latif Efendi	Aza	Ali Efendi	Aza	Ali Efendi
				Aza	Katib Kamil Efendi
Marmaris Kazası		Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	Naib Efendi	Reis	Naib Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Müftü Efendi	Aza	Emin Efendi
Aza	Hacı Halil Ağa	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Hacı Selim Ağa	Aza	Edhem Efendi	Aza	Mehmet Efendi
Aza	Feyzullah Efendi	Aza	İbrahim Efendi	Aza	Raşit Efendi
Aza	Katib Mehmet Efendi	Aza	Katib Kamil Efendi	Aza	Hacı Mustafa Efendi
				Aza	Katib İbrahim Efendi

(A.V.S., H.1314-1315/ M.1897: 321)

1897 senesinde Maârif komisyonunun bulunduğu kaza sayısı ilk kez altıya yükselmiş, Maârif komisyonunun bulunduğu; Merkez Kaza, Bodrum, Milas ve Marmaris kazalarına; Köyceğiz ve Meğri kazaları da eklenmiştir. 1897 yılına ait Aydın Vilayet salnamesine göre komisyon; Merkez Kaza ile

Bodrum Kazası'nda beş, Köyceğiz, Marmaris ve Meğri kazalarında altı, Milas Kazası'nda ise yedi üye ile toplanmıştır. Ayrıca ilk kez bir kazada komisyon reisi görevini kazanın müftüsü ve naibi dışında bir görevli, Hakim Efendi, yerine getirmiştir.

Tablo 1.15-1898 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez Kaza		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Hakim Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Naib Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Hacı Selim Ağa
Aza	Tahrirat Müdürü Süleyman Bey	Aza	Hüseyin Ağa	Aza	Hacı Mehmet Bey
Aza	Hacı Cemal Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Abdullah Ağa
Aza	Hacı Latif Efendi	Aza	Ali Efendi	Aza	Hüseyin Ağa
				Aza	Hacı Halil Ağa
				Aza	İbrahim Ağa
				Aza	Katib Fevzi Efendi

Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	Naib Efendi	Aza	Raşit Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Mehmet Efendi
Aza	Edhem Efendi	Aza	Şerif Efendi
Aza	İbrahim Efendi	Aza	Hacı Mustafa Efendi
Aza	Katib Kamil Efendi	Aza	İbrahim Efendi

(A.V.S., H.1315-1316/ M.1898: 195)

1898 senesine gelindiğinde komisyonun bulunduğu kaza sayısı beşe inmiş, yalnızca Merkez Kaza, Bodrum, Marmaris, Milas ve Meğri

kazalarında Maârif komisyonu oluşturulmuştur. 1897 yılıyla kıyaslandığında Merkez Kaza ve Bodrum Kazası dışındaki diğer kazaların üyelerinde ve üyelerin sayılarında değişiklik meydana gelmiştir.

Tablo 1.16-1899 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Hakim Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Naib Efendi
Aza	Müftü Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Hacı Selim Ağa
Aza	Tahrirat Müdürü Bey	Aza	Hüseyin Ağa	Aza	İbrahim Ağa
Aza	Hacı Cemal Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Abdullah Ağa
Aza	Mekteb-i İdadî Müdürü Bey	Aza	Ali Efendi	Aza	Hüseyin Ağa
Aza	Şerif Efendi			Aza	Hacı Halil Ağa
				Aza	Katib Osman Efendi

Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	Kaimakam Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Rüşdiye Muâllimi Hikmet Efendi	Aza	Raşid Efendi
Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Edhem Efendi	Aza	İbrahim Efendi
Aza	İbrahim Efendi	Aza	Şerif Efendi
Aza	Katib Kamil Efendi	Aza	Mehmet Efendi

(A.V.S., H.1316-1317/ M.1899: 438)

Tablo 1.17-1901 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

1901 Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Mekteb-i İdadî müdürü Abdülfettah Efendi	Reis	Müftü Efendi	Reis	Naib Efendi
Aza	Hacı Abdürrahim Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Hacı Selim Ağa
Aza	Ömer Efendi	Aza	Hüseyin Ağa	Aza	İbrahim Ağa
Aza	Hacı Mehmet Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Abdullah Ağa
Aza	Mustafa Efendi	Aza	Ali Efendi	Aza	Hüseyin Ağa
				Aza	Hacı Halil Ağa
				Aza	Katib Osman Efendi

Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	Kaimakam Bey	Reis	Müftü Efendi
Aza	Hikmet Efendi	Aza	Raşid Efendi
Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Ahmet Efendi
Aza	Edhem Efendi	Aza	İbrahim Efendi
Aza	İbrahim Efendi	Aza	Şerif Efendi
Aza	Katib Kamil Efendi	Aza	Mehmet Efendi

(A.V.S., H.1318-1319/ M.1901: 249)

Tablo 2.18-1902 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Mekteb-i İdadî müdürü Abdülfettah Bey	Reis	Hasan Efendi	Reis	Naib Efendi
Aza	Hacı Abdürrahim Efendi	Aza	Murat Efendi	Aza	Hacı Selim Ağa

Aza	Ömer Efendi	Aza	İsmail Ağa	Aza	Abdullah Efendi
Aza	Hacı Mehmet Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Hüseyin Ağa
Aza	Mustafa Efendi	Aza	Mehmet Efendi	Aza	Hacı Halil Ağa
		Aza	Hasan Efendi	Aza	İbrahim Ağa
				Aza	Katib Osman Efendi

Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	İbrahim Efendi	Reis	Mehmet Efendi
Aza	Hikmet Efendi	Aza	Edhem Efendi
Aza	Hüseyin Hüsnü Efendi	Aza	Ali Rıza Efendi
Aza	Hacı Halil Ağa	Aza	Nuri Efendi
Aza	İbrahim Efendi	Aza	Şerif Efendi
		Aza	Yusuf Efendi
		Aza	Hafız Mehmet Efendi

(A.V.S., H.1319-1320/ M.1902: 168)

1899, 1901 ve 1902 senelerine ait salnameler incelendiğinde, söz konusu yıllarda Maârif komisyonun kurulduğu kaza sayısı ve kaza isimleri aynı kalmış; komisyona mensup üyeler ve üyelerin sayılarında bazı değişiklikler olmuştur. Ayrıca 1899'da ilk kez kazanın Kaymakamı, 1901'de kazanın İdadî Müdürü Komisyon reisi olarak görev komisyonda görev almıştır.

Tablo 1.19-1903 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Mekteb-i İdadî müdürü Abdülfettah Bey	Reis	Hasan Efendi	Reis	Hacı Said Efendi
Aza	Hacı Abdürrahim Efendi	Aza	Murat Efendi	Aza	Recep Ağa

Aza	Ömer Efendi	Aza	İsmail Ağa	Aza	Kamil Bey
Aza	Hacı Mehmet Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Rüşdiye Muallimi Efendi
Aza	Mustafa Efendi	Aza	Mehmet Efendi	Aza	Hüseyin Ağa
		Aza	Hasan Efendi	Aza	Hacı Selim Ağa
				Aza	Katib Fahri Osman Efendi

Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	İbrahim Efendi	Reis	Mehmet Efendi
Aza	Mustafa Efendi	Aza	Edhem Efendi
Aza	Hüseyin Hüsnü Efendi	Aza	Ali Rıza Efendi
Aza	Hacı Halil Ağa	Aza	Nuri Efendi
Aza	Katib Kamil Efendi	Aza	Şerif Efendi
		Aza	Yusuf Efendi
		Aza	Hafız Mehmet Efendi

(A.V.S., H.1320-1321/ M.1903: 236)

Tablo 1.20-1905 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Marmaris Kazası	
Reis	Mekteb-i İdadî müdürü Abdülfettah Bey	Reis	Hasan Efendi	Reis	Müftü Efendi
Aza	Rıfat Efendi	Aza	Murat Efendi	Aza	Hacı Selim Ağa
Aza	Ömer Efendi	Aza	İsmail Ağa	Aza	Kamil Bey
Aza	Mehmet Efendi	Aza	Mustafa Efendi	Aza	Receb Ağa
Aza	Şerif Efendi	Aza	Mehmet Efendi	Aza	Rüşdiye Muallimi Efendi
Aza	Katib Mehmet Efendi	Aza	Hasan Efendi	Aza	Katib Fahri Osman Efendi

Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	İbrahim Efendi	Reis	Mehmet Efendi
Aza	Hacı Mehmet Efendi	Aza	Edhem Efendi
Aza	Pavli İstamadyadi Efendi	Aza	Alırıza Efendi
Aza	Hüseyin Hüsnü Efendi	Aza	Nuri Efendi
Aza	Katib ve Sandık Emni Hasan Bey	Aza	Şerif Efendi
		Aza	Yusuf Efendi
		Aza	Hafız Mehmet Efendi

(A.V.S., H.1322-1323/ M.1905: 185)

1903 ve 1905 senelerinde Maârif komisyonunda ilk kez kazanın Rüşdiye muâllimi aza olarak görev alırken 1884 ve 1891'den sonra tekrar 1905'te Meğri kazasında Pavli İstamadyadi adlı gayrimüslim komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Tablo 1.21-1908 Tarihli Menteşe Sancağı Maârif Komisyonu Üyeleri

Merkez (Muğla) Kaza		Bodrum Kazası		Köyceğiz Kazası	
Reis	Hacı Abdürrahman Efendi	Reis	Hasan Efendi	Reis	Halil Efendi
Aza	Mekteb-i İdadî Müdürü Nail Efendi	Aza	Ahmet Efendi	Aza	Ali Efendi
Aza	Ömer Efendi	Aza	Galip Efendi	Aza	Hacı Süleyman Efendi
Aza	Mehmet Efendi	Aza	Hasan Efendi	Aza	Mustafa Efendi
Aza	Şerif Efendi	Aza	Hasan Ağa	Aza	Katib Zeki Efendi
Aza	Katib Reşad Efendi	Aza	Hasan Efendi		

Marmaris Kazası		Meğri Kazası		Milas Kazası	
Reis	Abdullah Efendi	Reis	İbrahim Efendi	Reis	Mehmet Hulusi Efendi
Aza	Süleyman Faik Efendi	Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Mal Müdürü İbrahim Efendi

Aza	Hacı Halil Efendi	Aza	Hacı Mehmet Efendi	Aza	Rüşdiye Muâllim-i Evveli Mehmet Şerif Efendi
Aza	Mustafa Efendi	Aza	Halil Efendi	Aza	Telgraf Müdürü Nuri Efendi
Aza	Abdi Efendi	Aza	Katib Kamil Efendi	Aza	Rıza Efendi
Aza	Katib Osman Efendi			Aza	Hafız Mehmet Sadık Efendi
				Aza	Hüseyin Efendi
				Aza	Maârif Katibi Hafız Emin Efendi

(A.V.S., H.1325-1326/ M.1908: 469)

1908 senesi Menteşe Sancağı'nın da içinde bulunduğu Aydın Vilâyeti'ne ait son salnamedir. 1908'e gelindiğinde Maârif komisyonunun görev yaptığı kaza sayısı tekrar altıya yükselmiş, Merkez Kaza, Bodrum, Milas, Marmaris ve Meğri kazalarına Köyceğiz Kazası eklenmiştir. Merkez Kaza, Marmaris ve Bodrum kazaları altı, Köyceğiz ve Meğri kazaları beş, Milas Kazası Maârif komisyonu ise sekiz üye ile toplanmıştır.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren işlevini koruyan eğitim kurumları XVI.yüzyıldan itibaren toplumun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Avrupa'da yaşanan yeni gelişmeler neticesinde Osmanlıda yaşanan Batılılaşma, etkisini eğitim alanında da göstererek modern eğitim anlayışında yeni bir bakış açısı ortaya çıkmıştır.

Tanzimat'ın ilanından 1869'a kadar ihtiyaç duyulan okullar açılmış; ancak okulların bağlı olduğu herhangi bir sistem oluşturulmadığından Maârif örgütü; Mekâtib-i Umumiye Nezareti ve Meclis-i Umur-ı Nafia tarafından idare edilmiştir.

Tanzimat Dönemi'nde taşrada eğitim alanında idari bir teşkilatlanmanın bulunmaması bu alanda yenilik yapılmamasındaki en önemli etken olarak görülmüştür. O dönemde Merkez ve taşra arasında hissedilen farklılığı ortadan kaldırmak ve uygulamalar arasında bütünlük amacıyla vilâyetlerde yavaş yavaş maârif müdürlükleri, meclisleri ve müfettişlikleri ortaya çıkmaya başladı. Maârif meclisi kurulamayan sancak ve kazalarda ise maârif işleri maârif komisyonları aracılığıyla yürütülmüştür.

Söz konusu dönemde Aydın Vilayetine bağlı olan Menteşe Sancağı'nda da Maarif komisyonları oluşturularak 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1901, 1902, 1903, 1905 ve 1908 yıllarına ait salnamelerde Merkez (Muğla), Milas, Bodrum, Marmaris, Köyceğiz ve Meğri kazalarında oluşturulan Maarif komisyonu ve bu komisyonlarda görev yapan üyelere yer verilmiştir. 1883 ve 1908 yılları arasında yayımlanan salnamelerde Menteşe Sancağında oluşturulan Maarif Komisyonları ve bu komisyonlarda yer alan üyelere ve üye sayılarında dönem dönem değişiklik olmakla birlikte üye sayılarının aynı kaldığı dönemlerde olmuştur.

Kaynaklar

1-Salnâmeler

Salnâme-i Vilâyet-i Aydın

1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1901, 1902, 1903, 1905, 1908.

2-Araştırma ve İnceleme Eserleri

Akyüz, Y. (1999). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Antel, S. C. (1940). *Tanzimat Maârifi*. İstanbul: Maârif Matbaası.

Bilim, C. Y. (2002). *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Cavid, İ. (2010), *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi R. 1307/H. 1308*, (Murat Babuçoğlu, Cengiz Eroğlu, Abdülkerim Şahin). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Çadircı, M. (1985). "Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet ve Sancaklarda Meclislerin Oluşturulması (1840-1864)", *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, s.257-277.

Çadircı, M. (1989). "Türkiye'de Kaza Yönetimi (1840-1876)". *Bellekten LIII/206*, s.237-257.

Doğan, R. (1997). "Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.37, Sayı 1, s.407-442, Ankara.

Erdoğan, T. (1996). "Maârif-i Umumiye Nezareti Teşkilatı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.51, Sayı 1, s.183-247, Ankara.

Haydaroglu, İ. P. (1990). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İhsanoğlu, E. (1992). *Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Eğitim Anlayışı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Karal, E. Z. (1983). *Osmanlı Tarihi*, C.6, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Koçer, H. A. (1991). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kodaman, (1991). Bayram, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi,

Mahmud Cevad (2001). *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Târihçe-i Teşkiât ve İcrââtı-*

- XIX. Asır Osmanlı Maârif Tarihi*, (Haz. Taceddin Kayaoğlu), İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlıdan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Somel, S. A. (2010). *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu